

A művészet arra való, hogy megváltozzon az ember a segítségével

Beszélgetés Keserü Ilonával

Keserü Ilona (1933) évtizedek óta a hazai és nemzetközi festészet kiemelkedő képviselője. Pályája elején megtalált stílusa, formanyelve és perfekcionizmusa konzekvensen rajzolja ki életműve széles és gazdag ívét, melynek egyik legmarkánsabb aspektusa az a belső erő és dinamika, mely vásznain és papíralapú munkáiban egyaránt lüktet, legyenek azok síkban ismétlődő formajátékok vagy térbe kiléptetett anyagtulajdonság-kutatások. Keserü Ilona 88. születésnapja alkalmából, 2021-ben merült fel egy hosszú beszélgetés lehetősége, melynek rögzítésére végül 2022 nyarán került sor. A rendelkezésre álló terjedelem nem elég a rendkívül sokrétű pályára méltó megrajzolásához, így a beszélgetés íve munkásságának egy-egy szegmensére fókuszálva, a gondolatiság, a művészi attitűd alapján konstruálódott.

KÁ: 2021-ben töltötte be a 88. életévét. A nyolcas mint szimbólum, mint a végtelenség íve fontos része munkásságának.

Keserü Ilona: A nyolcasos képeimet 1966-ban, a számozott festményeim sorozatát követően festettem, de abban a szériában is szerepeltek a nyolcasos formák valamilyen rejtett módon kanyarogva nem teljesen a nyolcas, hanem önmagát metsző, visszaforduló, kanyargó ívként. Nincs sok köze a számokhoz, a formája érdekes számomra: szinte magától ezt rajzolta a kezem, amikor nem figyeltem oda. Bármikor szívesen foglalkozom ezzel a mindig más irányba továbbinduló, egymást és a saját régebbi útját is keresztező vonallal. Ha metaforikusan nézzük, ez sok mindenre utalhat.

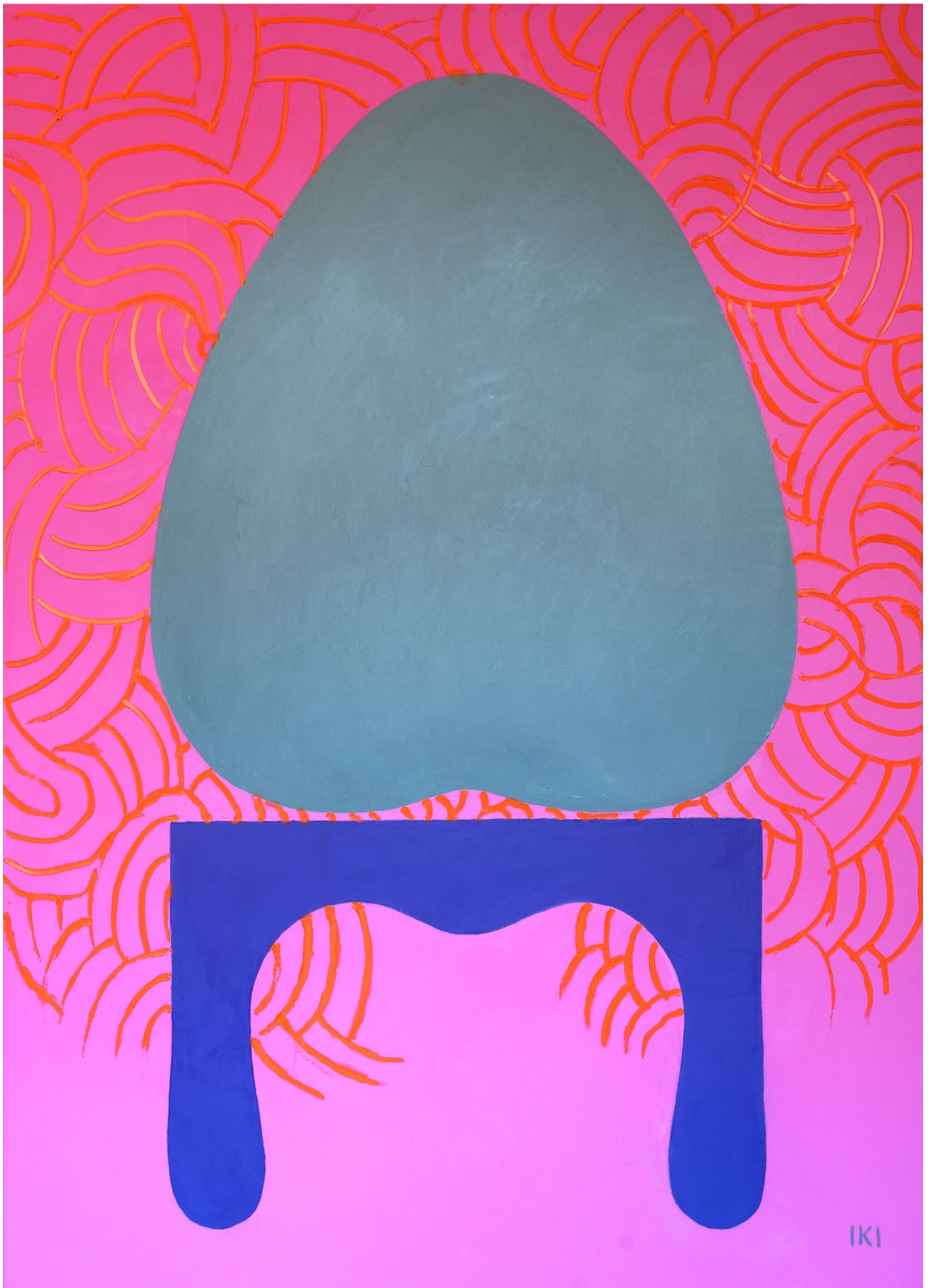
KÁ: Életpályáját tekintve mit kíván sugallni a képeit szemlélő befogadók számára?

KI: Én egész másképp dolgozom és gondolkodom, mint ahogy azt leolvasni lehet a képekről. Arra szeretném rávenni a nézőt, hogy engedje el magát. Hagyja, hogy hassanak a pillanatnyi lelki világára vagy pillanatnyi érzeteire a festmény különféle foltjai, a felépítést jelentő vonalak és formák, a festék fizikai megjelenése - vastagsága, vékonysága, a színek egymás mellettisége vagy egymás mögé rendelése. Tehát a szenzualitásig menő érzéki ingerek, a

szem mint látóideg és látó apparátus tevékenysége. A festményekre én a saját képeimmel kapcsolatban nem úgy gondolok, mint valamifajta magas kulturális termékre, hanem mint szép vagy csúnya, meglepő, ingerlő vagy taszító mozzanatok együtteseire, amit képes vagyok a néző elé tenni. Általában azért nézünk

↑
Ilona KESERŰ Ilona
Fotó: Berényi Zsuzsa
A művész jóvoltából

IKI

képeket és azért megyünk múzeumba, hogy megváltozzunk. Tehát a művészet arra való, hogy megváltozzon az ember a segítségével.

KÁ: „A kép maga valahogy az anyagával jelenidős” – fogalmazott egy korábbi beszélgetésünk alkalmával. Hogyan viszonyul a műalkotás idejéhez, egyáltalán mit jelent az ön számára a mű jelene?

KI: Egy fiatalabb erőt szabadít fel bennem, ha visszanyúlok a saját 40 évvel ezelőtti képességeimhez vagy mozdulataimhoz, és az a gondolat is, hogy ha nagy fába vágjuk a fejszénket, ne hagyjuk, hogy ne teljesedjen ki az eredeti célkitűzés. A művet meg kell csinálni. Ilyen értelemben nincs aktualitás, ilyen értelemben 40 év semmi a művészetben. Ha az ember valamikor képes volt benne állni a jelen időben, akkor azt viszi magával, az a képessége végigkíséri a pályáján, és ennek nincs szerepe abban, hogy milyen irányba kanyarodik a világ művészete. Minden művésznek van egy saját féreglyukrendszere, ami dimenziókon keresztül is tud érvényesülni, a közben megváltozott kozmikus dimenziók ellenére, amit nem is tudunk leírni, mert az agyunk nem arra van hitelesítve. A művészet, amit az ember csinál, az több, mint ő maga. Ilyen művészetet szeretnék létrehozni, de nem biztos, hogy tudunk. De hogy van ilyen művészet, azt tudjuk, mert látjuk az elmúlt évezredek, évszázadok művészetében azokat a zabolátlan energiákat, amelyeket a művek birtokolnak.

KÁ: A művész attól válik jelen lévővé, hogy a műve önereje, önenergiája kiapadhatatlan.

Az ön művei olykor már címadásukban is dinamikát, energiát közvetítenek.

KI: A 60-as évek óta készülő önerejű képek esetén nagyon fontos megjegyezni, hogy nem nekem kell megoldani a művet, hanem a kép – bizonyos értelemben – megcsinálja magát. Nem az én erőmből, hanem a mű saját erejéből történik mindez. Ha képes voltam egy olyan szinten megkezdeni egy mű létrehozását, hogy ott egy saját energia kezd a továbbiakban nekem segíteni abban, hogy megvalósuljon, amit reméltem akkor, mikor elkezdtem rajta dolgozni, akkor a kép tovább örökíti az energiát. Az önerejű kép jelenléte intenzív, a felgyorsuló időt mutatja: az energiák feltorlódnak, sűrűsödnek, teret kérnek.

KÁ: Mennyire befolyásolják a képek keletkezését a fények, a természetes és a mesterséges fényviszonyok közötti különbségek?

KI: Relativizálják a munka folyamatán belüli észleleteket. A képnek mindig magában kell hordozni, hogy bármilyenek is a körülmények, mindig valamit tudjon képviselni abból, ami az alkotó szándéka szerint bele lett investálva. A fény erősségétől vagy gyengeségétől függően abszolút megváltoznak a színek, akár egymás szomszédságától is. Különösképpen az alkonyatnak van egy nagyon sajátos színváltoztató hatása. Minden színárnyalatot más módon és más sebességgel alakít át. Ha az ember veszi egyszer a fáradságot és leül egy olyan festményt nézni, amin egészen változatos színtartományok vannak jelen, akkor tanulmányozhatja, hogy melyik szín-

nel mi történik, ahogy besötétedik. Egyszer ezt a le akartam fényképezni, egy képemre két percenként kattintottam rá az alkonyat folyamán egy órán keresztül. Amikor eltűnt az erős fény, visszahúzódott, és a színek elkezdtek megváltozni. Azt gondoltam, hogy le tudom fényképezni, de nem lehet, mert a fényképezőgép ezt nem érzi, az ember látja ezt a szemével. De a fényképezőgép mást lát. A fotóimon semmi nem látszott, csak az, hogy kis mértékben tompább lett a kép az eltelt időintervallumban.

KÁ: Ma olyan digitális világban élünk, ahol nagyon sok mindent megold az eszköz helyettünk. Egy újabb evolúciós folyamaton megy át az emberiség, ami a technikában fejlődés, az érzékelésben egyfajta visszafejlődés. Megváltozik a figyelmünk minősége.

KI: Nagyon megdöbbentő és fantasztikus tapasztalatom adódott, amikor az utóképlátvánnyal és -tematikával kapcsolatban folytattam kutatásokat. Ha nagyon erős fénybe néz az ember, például a napba, és utána elkapja a fejét és becsukja a szemét, akkor hihetetlen izzó szín- és fénytartományok jelennek meg a behunyt szemhéja mögötti látórendszerben, ami nagyon apró vibrációkra épül fel. És színe van, nagyon színes. Tapasztalataim szerint a látványi megjelenés – ami az előzőleg látott, sokkszerű, erős fénybehatással együtt valahogy működésbe hozta az egész látórendszert, az ez által létrejövő kép – egy állandó, hemzsegó, apró részletekből álló változást produkál; nagyon lassan, felfelé szállva el-

↑
 Ilona KESERŰ Ilona: *Nyolcvannyolc*, 2021.
 november 21., olaj, vászon, 170×120 cm
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 A művész jóvoltából

←
 Műteremrészlet a művésszel
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 A művész jóvoltából

megy, de mindig jön utána másik. Végtelen világot mutat. Sok képem próbál feldolgozni belső látványokat. Arra jöttünk rá, hogy amit a szem csinál, az megegyezik a digitális színmozgások törvényeivel. A szemünkben eredendően modellezve van az, amit majd ötezer év múlva az ember felfedez. Már a Neander-völgyi is ezt látta. Szóval a régiek többet tudtak, mint az ember gondolná.

KÁ: Pályájának kevésbé gyakran idézett, mégis esszenciális része alkalmazott művészeti munkássága: díszlet- és jelmeztervei, könyvillusztrációi, melyeket jellemzően a 60-

as, 70-es években készített. Hogyan hatottak egymásra autonóm és alkalmazott művészeti munkafolyamatai?

KI: Érdekes egymás mellett látni a különféle művészeti területeket, ugyanannak a kéznek a szakmai gondolkodását, különféle területeit, mert ezek a munkák általában ritkán láthatók együtt. Az ott végzett munka visszahat az ember egész gondolkodására, az anyagok használatának lehetőségeire. Beépülnek a gondolkodásba, és sokkal nagyobb lehetőséget biztosítanak a festészetben is. Oda-vissza hatnak egymásra ezek a tudások. Az egyik „csak kiszolgál” egy közösen létrehozott művet. A másik, a kép vagy a rajz, szuverén mű, az utolsó milliméteréig az alkotó által létrehozott, egyéni, szellemi, fizikai, lelki vizuális teljesítmény.

Másrészt az alkalmazott művészeti tevékenységem szoros összefüggésben állt azzal a tényezővel, hogy a 60-as, 70-es években nem voltak kiállításaim, szóba sem álltak velem.

A festészetem nem volt kompatibilis az akkori hivatalos kultúra irányítóinak elvárásaival, mellesleg senki sem volt kíváncsi Magyarországon arra, hogy egy nő mit csinál. Az első budapesti gyűjteményes kiállításom 50 éves koromban volt, 1983-ban a Műcsarnokban. Ezért volt számomra óriási lehetőség a színház. A közönségem a színházi közönség volt. Akár akarta, akár nem, azt nézte, amit én kitálatam és kiviteleztettem a műhelyekben, amit színben megkomponáltam, formában elképzelttem és lerajzoltam. Az azonnali siker, amit napjainkban megkaphat egy tehetséges fiatal művész, csak így volt elérhető számomra. Estéknént, amikor a közönség a színházban tapsolt, az az én munkámnak is szólt. Ugyanez volt a helyzet a könyvekben, újságokban megjelenő illusztrációimmal is.

KÁ: A magyar könyvillusztráció egyik aranykorában, a 60-as években ön is illusztrált. Hogyan kapcsolódott be a könyvkiadásba?

KI: Mindig is nagyon szerettem rajzolni, tulajdonképpen az első, művészettel kapcsolatos tevékenységem a rajzolás volt kisgyermekkoromban. És ez a későbbiekben is megmaradt. Emellett olvasni is nagyon szerettem, ez teljesen természetes tevékenység volt számomra. Válogatni nem lehetett, mert az ember pénzt akart keresni, hogy eltartsa a festészetét. Hiszen ha egy művész valamilyen szuverén dolgot képzelt el a saját festészetén belül, abból nem lehetett megélni az akkori Magyarországon. Ezért csináltam könyv- és sajtóillusztrációt, az utóbbi volt a legmobilabb dolog. Újságillusztrációkat készítettem előbb, és a Szépirodalmi Könyvkiadó már ismerte a sajtóban megjelenő műveimet, mikor felkért. Később a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó is foglalkoztatott. Az első könyv, amit illusztráltam, Barta Lajos *Öten a hóban* című elbeszéléskötete, mely a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában jelent meg 1960-ban.

KÁ: Min dolgozik most?

KI: Az *Üzenet* című képen szereplő vizuális jelrendszer nagy méretű, egyenkénti megformálásán. A 70-es évek óta szeretném lefesteni az *Üzenet* motívumait külön-külön, de akkor másfelé kanyarodtak a képcsinálás útjai. A kép 1968-ban készült, a prágai tavasz idején, amikor rendkívül feszült lelki és szellemi állapotban voltam. Azok az elemek, amelyekből ez a kép összeáll, az idők folyamán megőriztek valami olyan átadható energiahordozó jelleget vagy képességet, amit most megint szeretnék működtetni. Visszalépek több mint ötven évet, és a képsorozatot, amit akkor szerettem volna elkészíteni, most megvalósítom színekben, formákban, alakzatokban. Az életem folyamán nagyon sokat segítettek a kortársaimtól származó, leírt szövegek. Tandori Dezsőnek van egy szövege, ami egy kiállításomon is szerepelt, mely szerint az üzenet nem biztos, hogy fogható. Mostanában valahogy úgy állt elém ez az egész feladat, hogy az évtizedekkel ezelőtt megkezdett folyamatot az „üzenet” részleteinek, felnagyított jeleinek a sorozatával folytassam.